

Quan la natura trencà les quatre parets

www.quaderndelesidees.press/quant-la-natura-trenca-les-quatre-parets/

12 de maig de 2025

Entre 1898 i 1928, els boscos, parcs, jardins i velòdroms de Catalunya es van omplir de drama i lirisme. Inspirats pel teatre naturalista francès, destacats dramaturgs, autors, compositors i actors van traslladar la representació teatral als entorns naturals i van crear un fenomen únic i intransferible que entronca amb els preceptes ètics-estètics del Modernisme. Un llibre recull la memòria d'aquell «teatre de la natura» català i en revela els protagonistes i els escenaris.

Representació teatral a l'Escola del bosc. Fotografia: Godall Edicions. Procedència: Centre de Documentació i Museu de les Arts escèniques.

Quan Diderot deia allò d'«imagineu just a la vora del teatre un gran mur que us separa de l'escenari: interpreteu com si el teló no s'aixequés», estava creant el concepte de quarta paret, la barrera invisible que separa el món real d'allò que passa sobre les taules. Les altres tres parets, evidentment, són les de l'esquerra, la dreta i el fons de l'escenari.

En el primer quart del segle passat, un distingit grup d'artistes va deixar que la natura trenqués aquestes quatre parets, traslladant la representació teatral a entorns naturals i deixant que obra i públic estiguessin envoltats per alguns dels entorns més bucòlics de Catalunya.

Impulsats per un desig de democratitzar la cultura i d'acostar el teatre al poble i als pobles, aquests dramaturgs, autors, compositors i actors tornaven, d'alguna manera, a les arrels del teatre que, ja en temps de la Grècia clàssica, es representava a l'aire lliure.

Però els precedents immediats del que es va fer aquí són francesos i es poden localitzar en el temps i l'espai: la primera representació del Théâtre du Peuple de Maurice Pottecher a la localitat francesa de Bussang el 1895.

Tres anys després, el 10 d'octubre de 1898, el parc del Laberint d'Horta esdevenia el primer escenari del teatre de la natura català, gràcies a la insistència del pintor Miquel Utrillo, amb la representació d'*Ifigènia a Tàurida* de Goethe per Adrià Gual sobre la traducció de Joan Maragall.

«Aquella va ser una primera prova de com es podia introduir, modernament, el teatre en un espai en plena verdor, fora d'un recinte tancat. Cal matisar que aquesta primera manifestació va ser pràcticament per a amics i coneguts, però va tenir un gran ressò i va ser rebuda d'una manera desigual per la burgesia i la premsa. Atraient per la novetat i innovació però amb elements d'incomoditat per als burgesos que enyoraven les butaques dels seus teatres», explica Francesc Viñas Faura, autor d'[El teatre de la natura a Catalunya \(Godall\)](#).

Es tracta del primer llibre que abasta aquest fenomen inequívocament català que entre 1898 i 1928 reivindicà el paisatge com a escenari de l'obra teatral. «Un tema encara força desconegut, però que diu molt a favor de qui som, perquè no es va fer una còpia mimètica del que es feia a França, sinó que es va partir des del començament de la realitat del país».

Tornant a aquella primera representació, Gual n'escrivia ja el 1934 les següents paraules a *La Veu de Catalunya*: «Els jardins del Laberint talment fonien en una les visions del poeta del XIX i les d'aquell altre famós del segle de Pèricles. Aquelles estàtues i aquell temple, aquelles verdors e llunyadança, aquells xiprers i aquelles graonades en la quietud i l'ensordiment de les sabines i els baixos retallats simètricament, arquitectònicament, ens evocaven el parc de Weimar, on la mateixa *Ifigènia* de Goethe fou representada davant la Cort». En poques paraules, queda explicada la bellesa i profunditat, l'ànima d'aquell teatre les parets de la qual havien quedat trencades per una natura exuberant que alhora és personatge, una part irrenunciable de l'obra.

Assistents a la representació teatral a l'Escola del Bosc.

Assistents a la representació teatral a l'Escola del Bosc. Fotografia: Godall Edicions. Procedència: Centre de Documentació i Museu de les Arts escèniques.

El bo i millor del Modernisme artístic

Per la seva modernitat, pel seu naturalisme i, sobretot, per la seva gosadia de trencar amb els cànons establerts, conjuminant tradició i avantguarda, incomodant per a buscar nous estímuls artístics i intel·lectuals, el teatre de la natura català va conjuminar «el bo i millor del Modernisme artístic del seu temps».

Un clar inductor del fenomen va ser Adrià Gual, que per a Viñas és «el gran home de teatre que connecta directament amb el teatre europeu i entén la necessitat d'impulsar i renovar el teatre català. Té els seus contactes francesos i coneix el que es cou tant a París com en altres llocs de França. Introdueix a Catalunya els diferents models teatrals que provenen del nord». La seva introducció del teatre naturalista es deu en bona part a la seva amistat amb Fernand Castelbon de Beauxhostes, un aristòcrata i mecenes de Béziers que va impulsar una gran quantitat d'espectacles lírics occitans a la seva ciutat.

Però altres figures importants per a entendre el teatre de la natura són Àngel Guimerà, Apel·les Mestres, Ignasi Iglésias, Santiago Rusiñol, Joan Maragall, Josep Carner i Josep Sebastià Pons, pel que fa a autors teatrals, i Jaume Pahissa, Amadeu Vives, Enric Morera i Cassià Casademont, en la composició musical. No cal oblidar que moltes de les obres representades eren de teatre líric, i per tant tenien una gran importància musical. «I a aquests cal sumar noms com Utrillo, Moragas o Junyent en l'apartat d'escenografia», afegeix l'autor d'*El teatre de la natura a Catalunya*.

Fotografia: Godall Edicions. Procedència: Centre de Documentació i Museu de les Arts escèniques.

Grans escenaris per a grans produccions

Bosc, jardins, parcs, però també places de toros o velòdroms van esdevenir llocs on aquesta *intelligentsia* va desplegar tot el seu talent, portant la dramatúrgia i la lírica més enllà de Barcelona, a altres indrets com Badalona, Sabadell, Martorell, Vallvidrera, Figueres, Olot o la Garriga, que és el poble de Francesc Viñas. De fet, l'autor es va interessar per aquest fenomen quan va descobrir que el bosc de Can Terrés (avui desaparegut) havia acollit les estrenes de *Flors de cingle*, d'Ignasi Iglésias, el 1911, i *La viola d'or*, d'Apel·les Mestres, amb música d'Enric Morera, el 1914.

Fotografia: Godall Edicions. Procedència: *La Il·lustració Catalana*. Biblioteca de Catalunya.

A partir d'aquí va anar investigant per a descobrir com alguns marcs naturals magnífics de Catalunya van servir per realçar el teatre autòcton fins a elevar-lo a un altre nivell, amb produccions força ambicioses. «A la plaça de braus de Figueres, sense ser en un espai pròpiament natural però amb el Pirineu de fons, es va fer una superproducció extraordinària. Adrià Gual encarregà a Josep Carner la dramatúrgia del poema èpic *Canigó* de Verdaguer, que s'estrenà amb les primeres figures del teatre català, amb el cos de ball del Liceu, els cors dirigits pel compositor Josep Serra i la música de Jaume Pahissa. Va ser un èxit rotund que es va exportar a Barcelona, on va omplir dos dies la plaça de toros de les Arenes. Una producció força impensable avui».

Altres exemples són el bosc de Can Feu de Sabadell, on es va representar la *Terra baixa* de Guimerà, el bosc de Casal de Vilalba de Cardedeu, on es va representar la *Maruxa* d'Amadeu Vives, o la cala de Roses, «que va servir d'escenari per a una diada de teatre clàssic grec en la qual els actors de *Filòctetes* de Sòfocles arribaven a l'escenari per mar», explica Viñas.

Assistents a la representació de *Maruxa* als boscos de Vallvidrera. Fotografia: Godall Edicions.
Procedència: *La Il·lustració Catalana*. Biblioteca de Catalunya.

Un final que potser encara no s'ha escrit

L'última representació documentada de teatre de la natura a Catalunya és la de *Marina* de l'Emilio Arrieta, a la platja del Miracle de Tarragona. Va tenir lloc el 12 de juliol de 1928, trenta anys després d'aquella *Ifigènia a Tàurida* impulsada per Miquel Utrillo al parc del Laberint d'Horta.

«Catalunya estava en plena dictadura de Primo de Rivera i la burgesia catalana, que en principi havia abonat aquest tipus de representació teatral, feia alguns anys que la refusava», reflexiona l'autor, que també considera que en aquell moment el teatre de la natura havia arribat a un desgast quant a model de representació, «perquè amb aquella moda s'hi colava qualsevol obra feta al carrer».

Però cal preguntar-se si no estem a temps de recuperar aquell fenomen i donar una nova vida al teatre de la natura català. Francesc Viñas ho té clar: «si molts grans espais naturals es van perdre acabada la guerra, ja hauria de ser hora d'aconseguir-ne o fer-ne de nous on, ara, la natura ja no només seria l'escenari, sinó el motiu de reflexió de com els humans hem interactuat amb ella d'una manera destructiva».

És a dir, la natura ja no com a escenari, com a element que trenca les parets de la representació, sinó, fent un pas més, tal vegada més necessari del que pensem, directament com a protagonista. Una pàgina que encara s'ha d'escriure. I, és clar, de representar.

Assistents a la representació d'*El sorrut Benefactor* a l'Escola del Bosc. Fotografia: Godall Edicions.
Procedència: Centre de Documentació i Museu de les Arts escèniques.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre un butlletí amb els nous articles que publiquem envia'ns el teu correu electrònic i et subscriuràs a la Newsletter de Quadern.

Quadern de les ideesCapital Natural

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

[Alberto Valle](#)

Barceloní collita de 1977, Alberto Valle és escriptor i periodista. A més de per a Quadern de les idees..., escriu per a altres capçaleres com The New Barcelona Post o Ruta66 sobre temes de literatura i música, i està ficat en l'organització i dinamització d'esdeveniments i actes culturals: xerrades, taules [...]

[Llegir més](#)